

گفت‌وگو
مصطفی شاه‌کرمی

بر اساس آخرین تعریفی که از هنرهای سنتی، به وسیله فرهنگستان هنر به عمل آمده است (هنرهای سنتی)، هنرها و صنایع بدیعی است که جوهر آن برگرفته از مبدأ و حیاتی بوده و دارای صورتی متناسب با آن گوهر است و تأسیس آن به نحوی به اولیادین یا تجلیات باطنی هنرمندان مربوط می‌شود و طی قرون متمادی از طریق هنرمندان و هنروران با حفظ آداب معنوی، سینه به سینه به عنوان میراثی گرانبه‌تر به ما رسیده است هنرهایی که افزون بر اصول ثابت، دارای فروع متغیری است که سبب تطبیق آن با شرایط هر دوره شده است. صنایع دستی ایران نیز به عنوان نماد و تبلور فرهنگ غنی این سرزمین از دیرباز شهرت جهانی داشته است. خمیر ما به اصلی آثاری که به دست هنرمندان خلاق و سختکوش ایرانی پدید آمده از عمق تاریخ کهن این مرز و بوم نشئت گرفته است. «جوان» در گفت‌وگو با دکتر مریم جلالی، معاون صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی دولت سیزدهم به مهم‌ترین اقدامات و دستاوردهای این حوزه پرداخته است.

گفت‌وگو با دکتر مریم جلالی
معاون صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

افزایش اشتغال و تقویت دانش‌بنیان‌ها در صنایع دستی دولت رئیسی

سیدنیسا ایلیا

در این دوره مدیران وزارت میراث و شماروی کلید واژه «اقتصاد هویت‌بنیان» پارها تأکید داشتید آیا منظور تان صرفاً مفهوم اقتصاد یا همان درآمد آفرینی برای صنایع دستی است یا جوانب دیگری هم دارد که می‌تواند به کمک این عرصه بیاید؟

اقتصاد هویت‌بنیان، بخشی از پیکره اقتصاد سنتی است که متکی بر کسب و کارهای قبل از شکل‌گیری زندگی ماشینی است و حداقل ره آورد آن می‌تواند شناخت شیوه زندگی نیاکان مان، رسیدن به آرامش درونی و حفظ پیوندهای سنتی خانواده‌های ایرانی باشد و البته همانطور که بارها گفته‌ام معیشت عزت آفرین را دنبال می‌کند.

مهم‌ترین اقدامات وزارت میراث برای تقویت اشتغال خانواده‌محور در صنایع دستی کدام سیاست‌ها و اقدامات بوده؟

با توجه به اینکه بالغ بر ۷۰ درصد از تولیدکنندگان صنایع دستی (طبق آمار موجود) بانوان کشور هستند و صنایع دستی نقش اساسی در تقویت خرده فرهنگ‌ها دارد؛ طبیعتاً توجه به اشتغال خانواده‌محور در اولویت برنامه‌های معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی خواهد بود به همین منظور تعامل با تمامی طیف‌های جامعه‌اعم از دانشجویان - خانواده‌های زندانیان - زنان و دختران عشایری و روستایی با محوریت مناطق مرزی و... در راستای تقویت این مهم به طرق گوناگون انجام گرفته که نمونه آن سلسله نشست‌های صدمنظر (دیدار وزیر محترم با دانشجویان صنایع دستی کشور) و بیان مسائل و مشکلات در فضایی آزاد و دو طرفه بود.

هم‌گرایی در زیست‌بوم صنایع دستی با تفکر خانواده‌محوری چه چالش‌هایی برای وزارت میراث ایجاد کرده و برای عبور از آنها چه سیاست‌هایی به کار گرفته‌اید؟

همانطور که گفتیم ما صنایع دستی را یک حوزه خانواده‌محور می‌دانیم که سرشار از ارزش‌های ملی و دینی است و دارای مواد اولیه سازگار با محیط زیست است و نه تنها چالشی ایجاد نمی‌کند بلکه این همگرایی موجب تقویت ارزش‌های مادی و معنوی در جامعه و خانواده‌های ایرانی خواهد بود.

برخی کارشناسان منتقدند معیشت عزت آفرین و خانواده‌محور حاصل و نتیجه توجه به صنایع دستی و حمایت از هنرمندان این حوزه است مهم‌ترین اقدامات معاونت صنایع دستی وزارت میراث برای تحقق چنین مسائلی آیا بوده؟

هنرمند صنایع دستی، نقش و طرح می‌آفریند دست‌هایش آفرینشگر است و به گذشته و تاریخش هویت می‌بخشد. هنرمند صنایع دستی رویاهایش را بر دار قالی می‌بافد و ریخ‌هایش را در تار و پود آن گره می‌زند. لذا شایسته تکریم و احترام مضاعف است باید دست تک آنان را بوسید و قدران‌شان بود؛ در معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی با همین نگاه و رویکرد جلو رفته‌ایم. بدون شک دست‌های خلاق و آفرینشگر، معیشت عزت آفرین را به خانواده‌های می‌برد، معیشتی که حاصل سز، تلاش و توانمندی است. اخیراً سفری داشتم به یکی از روستاهای دور افتاده در استان کرمانشاه که صعب‌العبور و کوهستانی بود و مسیر جاده‌های مناسبی نداشت. در آنجا پیر مردان و زنان سالمندی بودند که به تولید صنایع دستی محلی خودشان، با استفاده از مواد اولیه در دسترس (ارغوان‌بافی) اشتغال داشتند. و همانجا بود که با تمام وجود اهمیت و عظمت واژه معیشت عزت آفرین را برای چندمین بار درک کردم. این نکته را در تکمیل سوال شما عرض می‌کنم که رویکردها و نوع نگاه کردن به مسائل، گاهی می‌تواند از

بسیاری از هزینه‌های بی‌سرانجام، مقیدتر و مؤثرتر باشد.

تدابیر وزارت میراث برای استفاده حداکثری از ظرفیت‌های صنایع دستی استان‌های مختلف چه بوده و چه کاربست‌های اجرایی در این عرصه به کار گرفته شده است؟

در ساختار اداری اگر بخواهم اشاره کنم؛ نهضت تقویت اختیار به مدیران کل استان‌ها یا هدف تمرکز زدایی و مقابله با بوروکراسی اداری از جمله مواردی است که به استان‌ها این اختیار را می‌دهد که با در نظر گرفتن موضوع آمایش سرزمین، برنامه‌های استانی را تقویت نمایند و حتی رقابتی سالم در بین آنها برای ثبت آثار ملی و جهانی هنرمندان استان خود (مهر اصالت - نشانه‌های جغرافیایی و...) یا ثبت شهرها و روستاهای ملی و جهانی حوزه خودشان به وجود بیاید. یادآور می‌شوم که حمایت و تقویت بیش از ۲۵۰ مجموعه دانش‌بنیان و خلاق در حوزه گردشگری و صنایع دستی تحت عنوان مگا پروژه ایران و فعالیت‌های دیگر در همین راستا ایجاد و زمینه‌کاری‌شان فراهم شده است.

صنایع‌دستی به اشیای تزئینی تبدیل شده و درون و یتیرین‌ها رفته؛ برای بازگشت آنها به جایگاه اصلی خود چه تدابیر و اقداماتی صورت گرفته است؟

صنایع دستی زمانی در بطن زندگی مردم حضور داشته است و ما طی دو سال گذشته تلاش کرده‌ایم به شیوه‌های مختلف از جمله آگاهی بخشی و تشویق هنرمندان، آنها را به سمت تولیدات زیستی (کاربردی) هدایت کنیم. از جمله این برنامه‌ها می‌توانم به برگزاری رویداد ملی سه‌گام اشاره کنم که تعاملی بود بین طراحان، تولیدکنندگان و بازار گانان صنایع دستی که فکر می‌کنم نتیجه بسیار خوبی هم گرفتیم و ادامه این مسیر جزء اولویت‌های صنایع دستی و هنرهای سنتی است.

در زمینه خلق زنجیره صنایع دستی و هنرهای سنتی چه اقداماتی در این معاونت انجام داده‌اید؟

نهادهای حمایتی را در جهت تولیدات صنایع دستی هدایت

ما صنایع دستی را یک حوزه خانواده‌محور می‌دانیم که سرشار از ارزش‌های ملی و دینی است و دارای مواد اولیه سازگار با محیط زیست است و نه تنها چالشی ایجاد نمی‌کند بلکه این همگرایی موجب تقویت ارزش‌های مادی و معنوی در جامعه و خانواده‌های ایرانی خواهد بود

کرده‌ایم؛ همچنین زمینه‌سازی در خصوص عرضه و تحقق اهداف صنایع دستی را در تعامل با سازمان‌ها و ارگان‌های مختلف تا جایی که امکان داشته هموارتر کرده‌ایم و تلاش کرده‌ایم بخش‌های مختلف در گیر با این هنر - صنعت را از مواد اولیه گرفته تا بیعت فروش را در یک نظام هماهنگ بررسی و طی فرآیندهای مختلف تقویت کنیم.

برای تبدیل صنایع دستی به صنایع زیستی چه سیاست‌هایی طرح‌ریزی و اجرایی شده است؟

همانطور که قبلاً گفتم، رویداد سه‌گام به همین منظور برنامه‌ریزی و اجرا شده است ما باید تقویت توجه را به این سمت‌وسو ببریم که صنایع دستی اگر در خانواده حضور ملموس و کاربردی داشته باشد می‌تواند علاوه بر تقویت هویت فرهنگی، موجب آرامش، حال خوب و احساس رضایتمندی در خانواده و اجتماع شود. لذا برنامه‌هایی را در این راستا در جهت تشویق طراحان و تولیدکنندگان به کار گرفته‌ایم.

اقتصاد هویت‌بنیان و خلق و تأمین زنجیره ارزش در صنایع دستی به‌عنوان دو گرانگیزه اصلی در حوزه معاونت صنایع دستی محسوب می‌شوند. وزارت میراث و مشخصاً معاونت صنایع دستی برای عملیاتی شدن این دو و همچنین سرریز بر کات آن به بخش صنایع دستی و هنرمندان فعال در آن چه راهبردهای

عملیاتی اجرا کرده و دستاوردهای آن در طول دوران دولت سیزدهم چه بوده؟

منویات مقام معظم رهبری در خصوص اهمیت صنایع دستی همواره برای ما چراغ راه بوده است، ایشان می‌فرمایند: معتقدم باید با سرمایه‌گذاری جدی صنایع دستی را رونق کامل داد و با سیاستگذاری صحیح، راه‌رو گسترده تولیدات هنرمندان ایرانی را به بازارهای جهانی هموار کرد... با استعانت از خداوند متعال هم در حوزه حمایت از تولیدات صنایع دستی و هم در حوزه ترویج و آموزش‌های عمومی و تخصصی و نیز بخش‌های مختلف بازرگانی، همقدم و همگام با سیاست‌های هدفمند جلو رفته‌ایم تا جایی که فصل مستقلی را در برنامه هفتم توسعه توانسته‌ایم ایجاد نماییم. توجه به بسته‌بندی حرفه‌ای و صادراتی در صنایع دستی - افزایش سفرهای فروش محصولات - افزایش نمایشگاه‌های سیار توری - افزایش صادرات در دو سال گذشته به میزان ۴۳۶ میلیون دلار و... از جمله نشانه‌های بارز تقویت این حوزه بوده است.

آموزش و ترویج صنایع دستی، بازاریابی و تجاری‌سازی صنایع دستی و حمایت از تولید صنایع دستی به عنوان سه رکن اصلی زیر مجموعه معاونت صنایع دستی محسوب می‌شوند؛ مهم‌ترین فعالیت‌ها و اقداماتی که در این سه حوزه صورت گرفته چه کارهایی است؟

اگر بخواهم از هر کدام از سه حوزه معاونت فقط به دو مورد اشاره کنم؛ در دفتر حمایت از تولید پوشش بیمه بیش از ۱۰ هزار فعال صنایع دستی و گردشگری در سال جاری و همچنین برگزاری رویداد سه‌گام (پیوند طراحان - تولیدکنندگان و بازرگانان) در راستای کاربردی کردن محصولات صنایع دستی بوده است. در حوزه بازاریابی و تجاری‌سازی نیز می‌توان از برپایی ۲۵ هزار و ۲۰۰ غرفه در قالب ۲ هزار و ۲۵۶ بازارچه عرضه موقت و فروش محصولات صنایع دستی در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ و همچنین افزایش حجم صادرات به میزان ۴۳۶ میلیون دلار نام برد. در حوزه آموزش و ترویج نیز آموزش بیش از ۱۷ هزار نفر در دو بخش تخصصی و عمومی با محوریت زنان و دختران عشایر و روستایی و مناطق مرزی همچنین ثبت دو شهر جهانی کاشان و دزفول در رشته‌های نساجی سنتی و کبوی باقی را می‌توان نام برد.

چه اقداماتی در زمینه ایجاد اشتغال جدید و حفظ موقعیت‌های قبلی هنرمندان فعال در عرصه صنایع دستی صورت گرفته است؟

اشتغالزایی مسئله مستلزم تولید بیشتر - فروش داخلی، خارجی و آموزش‌های تخصصی و عمومی است که همانطور که در سوالات بالاتر اشاره کردم شاهد افزایش مطلوب‌تری در یکی دو سال گذشته بوده‌ایم و این خود شرایط افزایش اشتغال را بالا برده است. به طوری که فعالان این حوزه به بیش از یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر رسیده است در حالی که قبل از حدوداً نصف این رقم بوده است.

برای تقویت اقتصاد صنایع دستی در بین روستائیان کشور چه اقداماتی صورت گرفته است؟

اولین و مهم‌ترین کار، آموزش است که به‌طور فزاینده به آن ورود کرده‌ایم همچنین راه‌اندازی کارگاه‌های تولید و متناقب آن مکان‌هایی برای عرضه و فروش محصولات صنایع دستی هست که مرتب بر تعداد آنها افزوده می‌شود.

صنایع دستی به دلیل هنر و زحمت فراوانی که هنرمندان برای خلق و تولید آن می‌کشند قیمت‌های بالایی دارند از طرفی بسیاری از افراد تمایل به خرید این مصنوعات دارند دولت سیزدهم و وزارت میراث برای حل این معضل چه تدابیر و اقداماتی انجام داده؟

همانطور که اشاره کردم تأمین مواد اولیه برای هنرمندان صنایع دستی به خاطر نوسانات ارزی تا حدی مشکل ایجاد کرده‌است که همین کار باعث افزایش قیمت محصولات می‌شود اما با توجه به تسهیلات خاصی که دولت برای تأمین مواد اولیه صنعتگران این رشته ارائه کرده است این قیمت‌ها متعادل خواهد شد ضمن اینکه نباید زحمات و تجربه سال‌های این عزیزان را نادیده گرفت.

به‌طور معمول بحث صنایع دستی و مباحث مرتبط با آنها همیشه برجستگی بیشتری داشته این در حالی است که هنرهای سنتی اقوام ایرانی یکی از برجستگی‌های تمدنی و فرهنگی کشورمان است برای زودن گرد مهجوریت از بخش هنرهای سنتی چه اقداماتی انجام گرفته است؟

اساساً ماهیت صنایع دستی با هنرهای سنتی تفاوت‌هایی دارد یا داستان خودش را دارد در هنرهای سنتی تولیدات آن منحصر به فرد است و هیچ کدام‌شان شبیه به بقیه نیست یا به تعداد تولید نمی‌شود و اسم هنرمند پای آن اثر ثبت می‌شود لذا تجربه، خلاقیت و هنر پشتوانه آن است و به همین دلیل نمی‌تواند به صورت گسترده تولید شود اما صنایع دستی تولید انبوه دارد و لذا بیشتر دیده می‌شود آثار هنرهای سنتی چون به تعداد کمتری تولید می‌شوند اینگونه تصور می‌شود که مهجور است در صورتی که اینطور نیست.

